

Razstave

Urbarji in urbarialni registri v Pokrajinskem arhivu Maribor. Vsaki kmet je dolžen dati gospodu zemljiškemu ... Razstava v razstavišču Archivum (Pokrajinski arhiv Maribor) od 23. junija 2010 do 25. januarja 2011 hi v avli hotela Iladin v Radencih od 6. aprila 2011 do 8. aprila 2011

V Pokrajinskem arhivu Maribor smo pripravili razstavo, ki je nekako dopolnila izdajo Vodnika po Urbarjih hi urbariahiih registrih štajerskih arhivov,¹ v katerem smo zbrah popise obravnavanega arhivskega gradiva arhivisti iz Zgodovinskega arhiva Celje, Zgodovinskega arhiva Ptuj, Nadškofijskega arhiva Maribor hi Pokrajinskega arhiva Maribor. Že v Vodniku so se popisovalci držah določenega vzorca pri popisovanju določenega tipa gradiva, nastalega pri določenem ustvarjalcu. Ta vzorec smo ohranili tudi pri razstavi, saj so bih na ogled postavljeni najprej urbarji hi šiftni registri, nato pa še vsi drugi tipi urbariahiih registrov, ki jih hranimo v Pokrajinskem arhivu Maribor (gornitiski registri, registri činžnega žita hi male pravde, registri tlake, registri čitiža od živine, registri žitne desetine ter registri vinske desetine). Vsak tip gradiva, ki je bil na ogled, je bil delo drugega ustvarjalca, s tem pa smo lahko predstavili tudi razhčne ustvarjalce, katerih (starejše) gradivo hrani Pokrajinski arhiv Maribor. V glavnem grajske stavbe, v katerih so imeli nekoč ustvarjalci sedeže, še danes stojijo, zato smo razstavo opremili z velikimi fotografijami gradov, dvorcev, samostana hi cerkve, kakršni so videti danes, dodah pa smo še Visclierjeve topografije teh istih stavb iz 17. stoletja.

Člani Turističnega društva Negova - Sp. Ivanjci med predstavo ob otvoritvi razstave

¹ Žižek, Aleksander [et. al.]: *I odnik po urbarjih in urbariahiih registrih štajerskih arhivov*. Celje : Zgodovinski arhiv ; Maribor : Nadškofijski arhiv ; Pokrajinski arhiv ; Ptuj : Zgodovinski arhiv, 2009.

Urbariahio gradivo je bilo razstavljeno v razstavišču Archivum v originalu, v hotelu Iladin v Radencih pa so originale zaradi varnostnih razlogov zamenjale reprodukcije.

Pomemben del razstave so predstavljah muzejski predmeti iz kmečkkega muzeja gostilne Siker, hi sicer je šlo za razno kmečko orodje, posodje in pripomočke, ki so bih nekoč v rabi pri pridelavi žita hi grozdja. Prav žito hi grozdje se namreč najpogosteje omenja v urbariahiih registrih kot naturalna dajatev. Veliko je bilo tudi zanimanja za razstavljeni star denar — goldinarje hi krajcarje.

Pokrajinski arhiv Maribor je na ogled postavil res le urbarje hi urbariahie registre, ki jih hrani sam, vendar je povezava z Vodnikom po urbarjih hi urbariahiih registrih štajerskih arhivov bila prikazana na enem od panojev, kjer so bih na zemljevidu označeni kraji, za katere posamezni štajerski arhivi hranijo urbariahio gradivo.

Ob otvoritvi razstave smo imeli poseben program. Poleg vokalne skupine Kresnice so nastopili še člani Turističnega društva Negova — Sp. Ivanjci. Oblečeni v oblačila podložnikov hi gospode so odigrah nekaj prizorov iz kmečkkega življenja nekoč. Razstavo je odprl dr. Borut Holcmaii, govorih pa so tudi Marija Hemja Masten iz Zgodovinskega arhiva Ptuj, direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor, dr. Slavica Tovšak ter avtorica razstave Mojca Horvat.

Ker je bila razstava poljudno zasnovana, smo v septembru 2010 mariborskim osnovnim hi srednjim šolam poslah dopis z vabilom na ogled razstave hi učno uro v arhivu. Odziv je bil zelo dober, saj se je še istega meseca učnih ur v arhivu udeležilo okoh 200 obiskovalcev, oktobra 160 hi novembra 92. Pripravili smo tudi učne ure za študente hi dijake, ki so bile posebej namenjene predstavim razstave.

Mojca Horvat

Ustanovitev Univerze v Ljubljani v letu 1919. Razstava Zgodovinskega arhiva hi muzeja Univerze v Ljubljani, Ljubljana, 1. 12. 2009-30. 11. 2010

Slovesnostim ob devetdesetletnici delovanja ljubljanske Univerze se je univerzitetni arhiv pridružil s priložnostno razstavo z naslovom Ustanovitev Univerze v Ljubljani v letu 1919. Uvod k osrednjemu delu razstave predstavlja začetke ljubljanskega visokega šolstva. Ti segajo v začetek 17. stoletja, ko so se pri sv. Jakobu začela predavanja iz kazuistike. Jezuiti so v

naslednjih desetletjih v svojem kolegiju gojili filozofski in teološki študij, ki je bil povsem enak kot na jezuitskih univerzah, a z eno razliko — niso podeljevali akademskih nazivov. To je kolegij ločevalo od pravili univerz. Po ukinitvi jezuitskega reda leta 1773 je bilo v Ljubljani zaznati intenzivna prizadevanja za ustanovitev popolne univerze. Tudi v letu 1791 ustanovljeni visokošolski hcej je spadal med tiste avstrijske liceje, ki niso imeli pravice podeljevati akademske nazive in so bih neke vrste vmesni člen med gimnazijo in pravo univerzo. Po ukinitvi leta 1849 je do ustanovitve Univerze v Ljubljani obstajal le zasebni, škofijski študij teologije. Zahteva po slovenski univerzi je v tem času postala del slovenskega nacionalnega programa, prizadevanja zanj pa so se okrepila ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja.

Osrednji del razstave prikazuje dogodke, ki so se vrstili od konca oktobra 1918 do decembra 1919, ko so se začela prva univerzitetna predavanja in pomenijo zadnje dejanje do uresničenja zamisli o univerzi. Obdobje ustanavljanja univerze se zdi v luči treh stoletij prizadevanj za pravi univerzitetni študij v Ljubljani kratko. Zasluge za to, da je bilo uspešno, so imeli predvsem vseučiliška komisija in prizadevni posamezniki v njenih vrstah, predvsem predsednik dr. Danilo Majaron in dr. Mihajlo Rostoliar, saj so znah izkoristiti takratne politične razmere za doseg cilja. Razstava osvedčuje univerzitetno vprašanje v letu 1918, ko je bil slovenskim študentom zaradi nacionalne pripadnosti onemogočen študij na avstrijskih univerzah in so se v domovino zato morali vrniti na avstrijskih univerzah delujoči profesorji slovenske narodnosti. Delo vseučiliške komisije je bilo v začetku

usmerjeno predvsem v organiziranje začasnega provizorija s slovenskim učnim jezikom na Univerzi v Zagrebu, ki bi do ustanovitve univerze v Ljubljani reševal položaj slovenskih študentov, od začetka leta 1919 pa se je vse bolj krepila ideja o ustanovitvi slovenske univerze v Ljubljani brez provizorija v Zagrebu. Prizadevanja vseučiliške komisije hi zahteve, ki jili je dežehia vlada postavila oblastem v Beogradu, so spomladi prinesli njihovo obljubo, da bo univerza v Ljubljani zaživela še istega leta. Podkomisije vseučiliške komisije so pohitele pri pripravi študijskih načrtov hi organizacijski zasnovi bodočih fakultet ter začele načrtovati začasno namestitvev. Najhitrejši so bih tehniki, saj je že od srede maja do novembra na Obrtni šoh potekal visokošolski tehniški tečaj. Ta predavanja so bila kasneje priznana kot prvi letnik Tehniške fakultete hi jih štejemo za prva univerzitetna predavanja v Ljubljani. Univerza je bila ustanovljena, ko je bil poleti v narodnem predstavništvu v Beogradu izglasovan zakon o Univerzi Kraljestva Srbov, Hrvatov hi Slovencev v Ljubljani. Regent Aleksander ga je podpisal 23. juhja, dokončno pa je začel veljati čez mesec dni z objavo v Službenih novhiali. Zadnjega avgusta so bih imenovani prvi profesorji nove Univerze. Organizirali so se v univerzitetni svet, prevzeli naloge vseučiliške komisije in začeh priprave za čimprejšnji začetek predavanj. S portreti je predstavljenih vseh šestnajst prvoimenovanih rednih profesorjev — matičarjev prve slovenske Univerze, v nadaljevanju pa razstava z vsebino sega še v prvo študijsko leto, ko sta bila študija na Filozofski hi Teološki fakulteti popokia hi sta obsegala 8 semestrov, na Medicinski fakulteti je bil organiziran v prvem semestru, na tehniški fakulteti pa v prvem hi tretjem semestru. V prvi zimski semester se je vpisalo 694 študentov, v drugega, poletnega, ko je začela delovati tudi Pravna fakulteta, pa 763 študentov.

Razstavno gradivo za uvodna panoja so prispevali; Arhiv Slovenije, Narodna hi univerzitetna knjižnica, Nadškofijski arhiv Ljubljana, Semeniška knjižnica Ljubljana hi Narodih muzej Slovenije. Za drugi del razstave pa je poleg gradiva vseučiliške komisije, ki ga hrani Arhiv Republike Slovenije, večina razstavljenega gradiva iz fondov hi zbirk Zgodovinskega arhiva hi muzeja Univerze v Ljubljani.

Razstavo spremlja obsežen razstaviti katalog. V njem sta osrednji besedili (Jože Ciperle: *Po poli do Univerf v Ljubljani m* Tatjana Dekleva: *Ustanovitev Univerze v Ljubljani*) v celoti objavljeni tudi v nemškem in angleškem jeziku. Likovno oblikovanje razstave hi grafično oblikovanje kataloga je opravilo podjetje Rogač IliVIV iz Ljubljane.

Tatjana Dekleva

Ustanovitev Univerze v Ljubljani v letu 1919

